

**Posudek oponenta  
na disertační práci mgr. Michala Ryšavého**

Doktorand mgr. Michal Ryšavý předložil na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy v doktorském studijním programu teologie, studijním oboru husitská teologie v akademickém roce 2011/2012 disertační práci s názvem *Pohřební rituály východních Slovanů mezi křesťanstvím a pohanstvím. K problematice pojetí smrti a nedokonané christianizace*. Školitelem je prof. ThDr. Jan Blahoslav Lášek.

Práce je rozdělena kromě úvodu a závěru do jedenácti kapitol, tří příloh a povinných součástí práce (seznam zkratk, literatura a dvojí cizojazyčné resumé).

První kapitola *Prehistorie a raná historie Slovanů a jejich funerální reality* přináší základní informace o starých slovanských dějinách a pokud prameny dovolují i do praxe pohřbívání.

Kapitola druhá *Raná historie a počátky christianizace Kyjevské Rusi* již nahlíží do konturovaných dějin sledované oblasti a věnuje se počátkům její christianizace.

Po těchto úvodních kapitolách vstupujeme do vlastního tématu disertace. Třetí kapitola se zabývá „*Slovanskou*“ *kremací*. Autor zajímavě využívá dochovaných zpráv a tuto praxi představuje.

Vývoj vztahu ke smrti a pohřbívání ve sledované oblasti odkrývá kapitola čtvrtá *Mat' syra zemlja*. Co v představách slovanského rolníka znamenala země jako živitelka i místo jeho posmrtného spočinutí.

V kapitole páté *Nečistyje/založnyje umeršije nejestěstvennoju smet'ju* jsme postaveni před fenomén mrtvých-nemrtvých, to je lidí zemřelých ne běžnou smrtí (náhlá smrt, násilná smrt, sebevražda ap.) a před negativní postoj Slovanů k těmto „nečistým“.

Jádrovými kapitolami disertační práce jsou kapitoly šestá a sedmá. Sledují *Slovanskou pohřební obřadnost* v rozmezí přibližně 18. – 20. století a zároveň se tu autor pokouší na základě tohoto materiálu „verifikovat ekvivalentní realitu minulou (vzdálenou až 1000 let)..., jde o verifikaci stárí jednotlivých aspektů a reálií 'současného' slovanského funerálního jednání, a tedy celkově chronologické i geografické stability slovanského pohřebního obřadu“ (Autoreferát, s. 7).

V osmé kapitole *Obětování smrti* sledujeme hypotézy o sakrifikační stránce pohřbů a její evoluci.

Krátká devátá kapitola *Nakažlivost smrti* se zabývá lidovým pojetím „nakažlivé smrti“ a tedy strachem ze smrti, který se v obřadech odráží.

Kapitola desátá *Žena a smrt* je o slovanské představě provázanosti ženy a smrti. Ne zcela jasně autor porovnává čtyřicetidenní očišťování rodičky a zesnutí v tomto období.

V *Závěru* práce pak doktorand potvrzuje svoji tezi, že „principia funeris Slavonica se skutečně v průběhu milénia nezměnila... podstata a smysl pohřebního obřadu se v průběhu času nemění“ (s. 163).

Cenné jsou přílohy, z nichž je patrné schéma východoslovanského a jihoslovanského pohřebního obřadu (příloha I), obřadu vzpomínkového (příloha II) a v neposlední řadě je přínosem práce i *Slovanský funerální lexikon* (příloha III).

Práce kolegy Ryšavého je pokusem představit detailní pohled na slovanské pohřební zvyklosti jak z pohledu historického tak částečně i aktuálního. Z horizontu nemizí ani ideový pohled na smrt „nahlíženou zrakem života a život zcela zásadně ovlivňující“ (Autoreferát, s. 11).

Oponent je postaven před nelehký úkol přesně zařadit práci do oboru. Je to práce historická, kulturologická, etnografická, thanatologická či (a to se dá říci jen stěží) religionistická, případně teologická? Přijměme předpoklad, že jde o disertační práci mezioborovou. Pak ovšem výrazně chybí, jak jsem naznačil aspekt teologický. Kdyby autor využil a porovnal některá dochovaná pohřební kázání, prostudoval Trebniky a v nich uložené liturgické zvyklosti a zejména jejich teologický rozměr, jistě by práci zásadně obohatil. (Jen ukázkově: význam zní je z pohledu liturgických textů širší, než uvádí autor na s. 98 – 99).

Zdá se mi, že není dosti jasně viditelný pohanský a křesťanský vliv, případně jejich syntéza či synkreze.

Neškodilo by srovnat některé myšlenky a praxi, zejména v kapitole *Žena a smrt* se širšími kulturními a náboženskými (biblickými) souvislostmi (např. očišťování rodičky ap.).

Zůstaneme-li u kritických poznámek, pak by práci učinilo čtivější, kdyby citace byly v textu přeloženy a originál byl v poznámce, v disertaci je to naopak. Také poznámkový aparát až za každou kapitolou čtení ztěžuje. Bibliografii by neškodilo srovnat s normovými kritérii (chybí např. vydavatel, za údaji je zvykem psát tečku atd.).

Přes zmíněné kritické poznámky považuji práci za zdařilou a přínosnou. Je založena na studiu reprezentativní literatury (Kotljarevskij, Džordževič, Maximov a další, z našich pak Lutovský, Smetánka). Významně doktoranda ovlivnila současná ruská badatelka Olga Alexandrovna Sedakova. Cenné a přínosné jsou přílohy, které srozumitelně představují obřady a připojený lexikon uvádí do jejich tajů.

Práce jistě přispěje k prohloubení poznání o naší minulosti a kořenů našich představ o smrti. Je psána pečlivě pod dobrým odborným vedením a splňuje všechny požadavky na disertaci kladené.

Proto práci doporučuji k obhajobě.



doc. ThDr. Václav Ventura, Th.D.